

5. Polozhennia pro Departament pidtrymannia derzhavnoho obvynuvachennia ta predstavnytstva interesiv hromadianyna abo derzhavy v sudakh: Nakaz HPU vid 22.12.2015 r. №411 [Regulations on the Department of State Prosecution and Representation of the Citizen or the State in the Courts: Order of the GPU dated December 22, 2015, No. 411]. (n.d.). *gp.gov.ua*. Retrieved from <https://www.gp.gov.ua/ua/polstr.html> [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254к/96-VR [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254к/96-VR] (1996, July 23). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 30, article 141. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр [in Ukrainian].
7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. №4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 13, 2012 No. 4651-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 9-10, 11-12, 13 article 88. [in Ukrainian].
8. Vandin Ye.V. (2016). Orhanizatsiini zasady funktsionuvannia spetsialnoi antykoruptsiinoi prokuratury [Organizational fundamentals of the functioning of a special anti-corruption prosecutor's office]. *Nashe pravo – Our law*, 2, 109-110 [in Ukrainian].
9. Markieieva O.D. (2012). Problemy koordynatsii antykoruptsiinoi polityky v Ukraini [Problems of coordinating anti-corruption policy in Ukraine]. *Stratehichni priorytety: Naukovo-analitychnyi shchokvartalnyi zbirnyk – Strategic Priorities: Scientific and Analytical Quarterly Collection*, 3(24), 95-101[in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.09.2018

УДК 343.97

*Пономарьов Сергій Павлович,
кандидат юридичних наук,
докторант Харківського національного
університету внутрішніх справ
trumen_sergh@ukr.net*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРА БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

В статті надано розуміння системи суб'єктів сектора безпеки і оборони та надано їх класифікацію. Визначено поняття та розкрито основні елементи адміністративно-правового статусу суб'єкта сектора безпеки і оборони. Доведено, що систему суб'єктів сектора безпеки і оборони об'єднує мета і ціль функціонування – забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: статус, адміністративно-правовий, елементи, сектор безпеки і оборони, національна безпека.

Ponomarev S. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR

The article provides an understanding of the system of subjects of the security and defense sector and provided their classification. The concept and the basic elements of the administrative-legal status of the subject of the security and defense sector are revealed. It is proved that the system of subjects of the security and defense sector combines the purpose and purpose of functioning - the provision of national security.

Key words: status, administrative-legal, elements, security and defense sector, national security.

Постановка проблеми. В процесі забезпечення національної безпеки приймають участь різні органи державної влади, місцевого самоврядування, об'єднання громадян, окремі громадяни. У відповідності з законодавством всі вони наділені певними повноваженнями по забезпеченню національної безпеки. Якщо забезпечення національної безпеки розглядати як найголовніше завдання держави і суспільства, то весь спектр діяльності по реалізації цього завдання припадає на сектор безпеки і оборони, який являє собою сукупність державних органів влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій і установ та окремих громадян, які уповноважені на діяльність з забезпечення національної безпеки, а оскільки вони є носіями певної правосуб'єктності, то тим самим набувають статусу суб'єкта національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічну єдність наукового пошуку забезпечує аналіз наукової думки, присвяченої формуванню єдиного підходу щодо сутності адміністративно-правового статусу суб'єктів сектора безпеки і оборони (В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О.В. Джафарова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, Р. С. Мельник,

О. І. Миколенко, Л. Л. Попов, О. П. Рябченко, А. О. Селіванов, В. П. Тимошук, М. М. Тищенко, Ю. О. Тихомиров та ін.).

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у наданні загальної характеристики адміністративно-правового статусу суб'єктів сектору безпеки і оборони

Виклад основного матеріалу. На початку варто зазначити, що суб'єктом права може бути юридична або фізична особа, здатна здійснювати суб'єктивні права і виконувати юридичні обов'язки.

Отже, для суб'єкта права притаманні дві основні ознаки, а саме: по-перше, це особи, учасники суспільних правовідносин (фізичні особи, організації, установи, підприємства), які за своїми особливостями фактично можуть бути носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків; по-друге, це особи, які реально здатні брати участь у правовідносинах, набули властивості суб'єкта права в силу юридичних норм. Іншими словами, юридичні норми утворюють обов'язкову основу виступу індивідів, організацій, громадських утворень як суб'єктів права [1].

Суб'єкти права мають зовнішню відокремленість; вони персоніфіковані (виступають зовні у вигляді єдиної особи – персони); здатні виробляти виражати і здійснювати особисту (персоніфіковану) волю.

Всі суб'єкти права можуть бути поділені на три основні групи: а) індивідуальні суб'єкти (фізичні особи); б) колективні суб'єкти; в) громадські утворення [2].

Суб'єктами сектору безпеки і оборони можуть бути як індивідуальні (фізичні особи), так і юридичні особи (держави, міністерства, відомства, об'єднання громадян). Оскільки діяльність сектору безпеки і оборони регулюється переважно нормами адміністративного права, то буде доцільною загальна характеристика саме адміністративно-правового статусу суб'єктів сектору безпеки і оборони.

Визначаючи адміністративно-правовий статус суб'єкта сектору безпеки і оборони, необхідно виходити з тих повноважень і завдань, які виконує даний суб'єкт. Т.О.Коломієць визначає адміністративно-правовий статус державного органу як сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певними нормами [3, с. 64].

Суб'єкт адміністративного права в юридичній науці визначається як носій визначеного кола прав і обов'язків, встановлених адміністративно-правовими нормами. Так, Д.М.Овсянко вважає, що суб'єкти адміністративного права – це особи або організації, які за певних умов можуть стати учасниками (сторонами) управлінських відносин та нести юридичну відповідальність за порушення правил у даній сфері [4, с. 468]. Ю.М.Фролов суб'єкт адміністративного права визначає як самостійну особу, яка володіє адміністративною правосуб'єктністю, тобто є носієм суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, передбачених нормами адміністративного права, та має потенціальну здатність реалізувати власну волю в адміністративно-правових відносинах [5, с. 551]. В.Л.Коваль, В.К.Колпаков та Ю.А.Ведерніков суб'єкт адміністративного права визначають як носія (власника) прав і обов'язків у сфері державного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, здатного надати права реалізувати, а обов'язки виконувати [6, с. 92; 7, с. 69; 8, с. 40]. Як зазначає О.І.Беспалова, невід'ємною ознакою суб'єкта адміністративного права є його потенціальна здатність вступати в адміністративні правовідносини, реалізовувати надані йому повноваження у сфері державного управління, нести юридичну відповідальність за невиконання або неналежне виконання покладених на нього обов'язків. Суб'єкт адміністративного права стає суб'єктом адміністративно-правових відносин з моменту реалізації ним своїх прав та обов'язків у сфері виконавчої влади [9, с. 65]. О.О.Бандурка вважає, що під правовим статусом державного органу слід розуміти певну сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань, і що таке визначення можна характеризувати як дуже вузьке, воно не охоплює значної частини питань організації і діяльності державних органів, які визначають їх правовий стан або статус (ці два поняття досить часто ототожнюються, розглядаються як синоніми) [10, с. 125]. В.Б.Авер'янов і О.Д.Крупчан розглядають правовий статус різних органів переважно через їх правосуб'єктність, тобто включають до нього призначення органів, їх завдання, функції, компетенцію і повноваження, форми, методи та цілі діяльності [11, с. 13-21]. О.Ю.Якимов пропонує виділяти у адміністративно-правовому статусі державного органу певні блоки: цільовий, до якого він включає призначення та завдання органу (в тому числі і його функції); структурно-організаційний, до якого включає питання утворення органу, його структуру, штати; а також блок - компетенцію та відповідальність [12, с. 34].

Розкриваючи правовий статус державного органу та його елементи, Д.А.Вечернін пропонує дати відповіді на такі запитання: органом якого рівня влади є даний орган; до якого виду органів влади він належить за своїм призначенням; хто утворює цей орган; кому орган підпорядкований, підконтрольний, піднаглядний, перед ким відповідальний; яку компетенцію має даний орган; хто йому підзвітний та підконтрольний; якою є юридична природа актів цього органу; якими державними символами він може користуватися; які джерела фінансування органу; чи володіє орган правами юридичної особи [13, с. 26-29]. Д.Д.Цабрія характеристику правового статусу визначає через призначення, вид та місце державного органу у системі органів виконавчої влади, а тому має складатися з таких елементів: а) офіційної назви органу; б) порядку та способу його утворення; в) території діяльності; г) мети діяльності, завдань і функцій; д) обсягу та характеру владних повноважень; е) форм і методів діяльності; є) порядку вирішення в органі підвладних питань; ж) відповідальності; з) джерел фінансування органу;

и) наявності або відсутності прав юридичної особи; і) права та обов'язку мати певну внутрішню структуру; ї) права та обов'язку користуватися державними символами [14, с. 126-131].

Таким чином, суб'єкт сектора безпеки і оборони, як носій делегованих йому адміністративно-правовими нормами, прав і обов'язків в сфері забезпечення національної безпеки, має право вступати у відповідні правовідносини з питань охорони територіальної цілісності України, її суверенності і незалежності, забезпечення законності і правопорядку, захисту прав і свобод людини і громадянина.

Суб'єкти сектора безпеки і оборони, виходячи із адміністративно-правового регулювання їх діяльності, можна розділити на кілька груп: а) за порядком утворення – державні (органи державної влади); недержавні (органи місцевого самоврядування); об'єднання громадян (інститути громадянського суспільства); б) за компетенцією – загальні (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), спеціальні (Міністерство оборони України, МВС України, Служба безпеки України інші міністерства і відомства з повноваженнями в сфері національної безпеки); в) за персональним складом: колективні (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи, громадські об'єднання), індивідуальні (громадяни, фахівці, експерти, політики та ін.); г) за тривалістю діяльності: постійні (органи поліції, військові частини, органи служби безпеки); тимчасові (слідчі комісії Парламенту), виборні (органи місцевого самоврядування); д) за спрямованістю діяльності: внутрішнього функціонування (органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, органи поліції); зовнішнього (Президент України, Міністерство закордонних справ України, Служба зовнішньої розвідки України тощо).

На підставі викладеного, варто зробити проміжний висновок. Так, під системою суб'єктів сектора безпеки і оборони варто розуміти сукупність державних і недержавних органів, інститутів громадянського суспільства і громадян, уповноважених відповідно до закону на діяльність в сфері забезпечення національної безпеки, які в межах наданих їм повноважень здійснюють постійно або тимчасово, цілеспрямовану та узгоджену діяльність з використанням відповідних форм та методів з метою забезпечення суверенності і незалежності, територіальної цілісності України, охорони законності і правопорядку, захисту прав і свобод людини.

Адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони будучи різновидом галузевого правового статусу, визначає його місце в конкретній галузі права. Адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони є спеціальним статусом і він ідентифікує відповідного суб'єкта права в системі правовідносин в сфері забезпечення національної безпеки в конкретний час з конкретними повноваженнями, завданнями і відповідальністю.

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єкта сектора безпеки і оборони можна визначати як врегульовану адміністративним законом систему структурних елементів, представлених цільовим, організаційно-структурним, функціональним блоками і іншими складовими, які визначають правове становище суб'єкта безпеки і оборони в адміністративних правовідносинах при здійсненні діяльності по забезпеченню національної безпеки.

Сутність діяльності суб'єкта безпеки і оборони полягає в цілеспрямованому впливі на об'єкти (колективи людей) для досягнення наміченої мети в забезпеченні безпеки в певному сегменті національної безпеки.

Адміністративно-правовий статус суб'єктів сектора безпеки і оборони проявляється через функції, яким притаманні спільні ознаки, а саме: їхня діяльність врегульована законом України; вони наділені владними повноваженнями і використовують їх в міру необхідності; здійснюють нормативно-правове регулювання процесу управлінського впливу на об'єкти; їхня діяльність носить безперервний оперативний характер; їхня структура побудована на службовій ієрархії, підпорядкованості одних елементів іншим; діяльність суб'єктів сектора безпеки здійснюється професійним апаратом спеціально підготовленим для виконання функцій забезпечення безпеки і оборони; функціонування суб'єктів безпеки і оборони здійснюється за певними напрямками, визначеними законами в певних галузях забезпечення безпеки і оборони (охорона правопорядку, розвідка, контррозвідка, оборона території, боротьба з злочинністю тощо); конкретні завдання суб'єктів безпеки і оборони реалізуються через виконання низки функцій, створеними спеціально для цього структурними підрозділами.

Система суб'єктів забезпечення безпеки і оборони є інструментом реалізації цілей та завдань державного управління щодо процесів, які відбуваються в суспільному житті, як засіб конкретизації загальних функцій державного управління у певних сферах суспільного життя [15, с. 25-26]. Суб'єкти сектора безпеки і оборони мають представляти собою певну взаємопов'язану та взаємно узгоджену систему уповноважених державних і недержавних органів, установ, організацій та об'єднань громадян і окремих громадян, діяльність яких пов'язана з забезпеченням національної безпеки.

Адміністративно-правовий статус суб'єктів сектора безпеки і оборони розкривається в їх діяльності по забезпеченню національної безпеки шляхом виконання функцій і завдань на основі принципів, встановлених законодавством.

У свою чергу, адміністративно-правовий статус суб'єкта безпеки і оборони визначається такими основними елементами, як компетенція і повноваження, мета його створення, завдання і цілі, функції і принципи діяльності, відповідальність, правові і соціальні гарантії діяльності.

С.А.Ліпкан зазначав, що «...для побудови грамотної, дієвої політики потрібне чітке уявлення про її механізми, технології, процедури, а головне – про систему її суб'єктів» [16, с. 141]. При цьому доцільно розрізняти суб'єкти загального забезпечення безпеки і оборони, якими є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України і суб'єкти спеціального, галузевого забезпечення безпеки і оборони, якими є Міністерство оборони України, Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, інші міністерства і державні служби, основні повноваження яких полягають в забезпеченні національної безпеки України, наприклад, Служба зовнішньої розвідки України.

Одним із напрямів забезпечення національної безпеки є протидія корупції, яка в Стратегії національної безпеки визначена як загроза національній безпеці. В.А.Дем'ячук зауважує, «якщо взяти для прикладу органи державної влади, які задіяні в реалізації антикорупційної політики, то лише їх виявиться достатньо велика кількість. При цьому кожний з таких органів (підрозділів) відіграє у зазначеній сфері правовідносин персональну роль та має відмінний від інших обсяг завдань та повноважень. Це вказує на диференційовану множинність суб'єктів антикорупційної політики та необхідність їх класифікації» [17, с. 144].

Ю.О.Масенко застерігає, що невизначеність у тому, яке саме місце посідає певний державний орган чи будь-яке інше підприємство, установа чи організація, або об'єднання громадян у процесі формування, реалізації та контролю за реалізацією державної політики, призводить до дублювання і виконання одних і тих самих функцій різними органами держави [18, с. 60].

Розмежування повноважень суб'єктів сектора безпеки і оборони має бути враховане в подальшому реформуванні системи суб'єктів забезпечення національної безпеки з метою усунення дуалізму державних органів та забезпечення функціональної спрямованості ефективності повноважень. Збільшення кількості суб'єктів сектора безпеки і оборони не завжди призводить до бажаного результату і не відповідає вимогам належного забезпечення національної безпеки і протидії деструктивним факторам в сфері безпеки і оборони.

Висновки. Отже, загальним для адміністративно-правового статусу суб'єктів сектора безпеки і оборони є об'єкти їх діяльності, якими є: людина, особистість – її права і свободи; суспільство – його матеріальні і духовні цінності; держава з своїм конституційним ладом, суверенністю, незалежністю і територіальною цілісністю. Систему суб'єктів сектора безпеки і оборони об'єднує мета і ціль функціонування – забезпечення національної безпеки. Безпека розуміється як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, а життєво важливі інтереси полягають у сукупності інтересів і прав людей, задоволення яких надійно забезпечує можливості ефективного розвитку особистості, людини, суспільства. Узагальнюючим фактором об'єднання в цілісну систему суб'єктів безпеки і оборони є те, що вони своєю діяльністю забезпечують національну безпеку. Вживаючи поняття «національна безпека» необхідно виходити з того, що мова не ведеться про безпеку певної нації, в розумінні поняття «національної» в етнічному сенсі. Відносно суб'єктів безпеки і оборони поняття «національна безпека» вживається як узагальнення безпеки всіх націй, які складають Український народ, незалежно від раси, віри, політичних уподобань. Вживання ознаки «національна» підкреслює, що забезпечення безпеки стосується всіх громадян, кожної особистості незалежно від національної приналежності, мова ведеться про об'єднання етнічних інтересів в єдине поняття національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Суб'єкт права URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Алексеев С.С. Общая теория права: в 2-х т. т. 2. М.: Юридическая литература, 1982. 360 с.
3. Коломієць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс (підручник). К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
4. Освянко Д.М. Административное право (учебное пособие). М.: Юрист, 1999. 448 с.
5. Фролов Ю.М. Суб'єкти адміністративного права: сутність та підстави класифікації. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 25. С. 549-551.
6. Коваль Л. Адміністративне право України : курс лекцій (Загальна частина). К. : Основи, 1994. 154 с.
7. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підруч. К.: Юрінком Інтер.1999. 544 с.
8. Ведерніков Ю.А., Шкарупа В.К. Адміністративне право України. навч. посіб. К.: Центр навч. літер. 2005. 336 с.
9. Беспалова О.І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: моногр. Х.: Ніка Нова, 2014. 544 с.
10. Бандурка О.О. Управління державною податковою службою в Україні: організаційно-правові аспекти: моногр. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2005. 506 с.
11. Авер'янов В.Б., Крупчан О.Д. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування. Х.: Право, 1998. 37 с.
12. Якимов А.Ю. Субъекты административной юрисдикции (правовой статус и его реализация): моногр. М.: ВНИИ МВД России, 1996. 68 с.

13. Вечернин Д.А. Административно-правовой статус федеральных органов налогов налоговой полиции: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.14 Екатеринбург, 1999. 188 с.
14. Цабрия Д.Д. Статус органа управления. *Сов. гос-во и право*. 1978. № 2. С. 126-131.
15. Державне управління: теорія і практика: моногр. /за заг. ред. Авер'янова В.Б. К.: Юрінком Інтер 1998. 431 с.
16. Липкан Э.К. Институциональные основы государственной политики. Волгоград: Страница – 2, 2000. 124 с.
17. Дем'янчук В.А. Організаційно-правовий аспект антикорупційної політики України. моногр. Х.: Константа, 2017. 480 с.
18. Масенко Ю.О. Державна інформаційна політика України: організаційно-правові аспекти здійснення. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.07. К., 2011. 189 с.

REFERENCES

1. *Subiekt prava [Subject of law]*. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki> [in Ukrainian].
2. Alekseev S.S. (1982). *Obshchaia teoriya prava [The general theory of law]*. М.: Yurydycheskaia lyteratura
3. Kolomiets T.O. (2011). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs (pidruchnyk) [Administrative Law of Ukraine. Academic course (textbook)]*. К.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Osvianko D.M. (1999). *Admynustratyvnoe pravo (uchebnoe posobyie) [Administrative law (training manual)]*. М.: Yuryst [in Ukrainian].
5. Frolov Yu.M. (2012). *Subiekt administratyvnoho prava: sutnist ta pidstavy klasyfikatsii [Subjects of administrative law: the essence and basis of classification]*. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka – Actual problems of law: theory and practice*, 25, 549-551 [in Ukrainian].
6. Koval L. (1994). *Administratyvne pravo Ukrainy : kurs leksii (Zahalna chastyna) [The administrative law of Ukraine: the course of lectures (General part)]*. К.: Osnovy [in Ukrainian].
7. Kolpakov V.K. (1999). *Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine]*. К.: Yurinkom Inter
8. Vedernikov Yu.A., Shkarupa V.K. (2005). *Administratyvne pravo Ukrainy. navch. posib. [Administrative Law of Ukraine. tutor manual]*. К.: Tsentri navch. liter. [in Ukrainian].
9. Bepalova O.I. (2014). *Administratyvno-pravovyi mekhanizm realizatsii pravookhoronnoi funktsii derzhavy [Administrative and legal mechanism of the law enforcement function of the state]*. Kh.: Nika Nova [in Ukrainian].
10. Bandurka O.O. (2005). *Upravlinnia derzhavnoiu podatkovoiu sluzhboiu v Ukraini: orhanizatsiino-pravovi aspekty [Management of the State Tax Service in Ukraine: organizational and legal aspects]*. Kh.: Vyd-vo Nats. un-tu vnutr. sprav [in Ukrainian].
11. Averianov V.B., Krupchan O.D. (1998). *Vykonavcha vlada: konstytutsiini zasady i shliakhy reformuvannia [Executive power: constitutional foundations and ways of reform]*. Kh.: Pravo [in Ukrainian].
12. Iakimov A. IU. (1996). *Subieekty administrativnoi iurisdiktsii pravovoi status i ego realizatsiia [Subjects of administrative jurisdiction (legal status and its realization)]*. М.: VNII MVD Rossii [in Russian].
13. Vechernin D. A. (1999). *Administrativno-pravovoi status federalnykh organov nalogov nalogovoi politsii [Administrative and legal status of federal tax authorities of tax police]*. *Candidate's thesis*. Ekaterinbuog [in Russian].
14. Tsabriia D. D. (1978). *Status organa upravleniia [Status of the management body]*. *Sov gos-vo i pravo – Sov state-and-right*, 2, 126-131 [in Russian].
15. Averianov V.B. (1998). *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka [Public Administration: Theory and Practice]*. К.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
16. Lipkan E. K. (2000). *Institutsionalnye osnovy gosudarstvennoi politiki [Institutional Foundations of State Policy]*. Volgograd [in Russian].
17. Demianchuk V.A. (2017). *Orhanizatsiino-pravovyi aspekt antykoruptsiinoi polityky Ukrainy [Organizational and legal aspect of anticorruption policy of Ukraine]*. Kh.: Konstanta [in Ukrainian].
18. Masenko Yu.O. (2011). *Derzhavna informatsiina polityka Ukrainy: orhanizatsiino-pravovi aspekty zdiisnennia [State information policy of Ukraine: organizational and legal aspects of implementation]*. *Candidate's thesis*. К. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.09.2018